

О. ТИМКО-ДІТКО
(Загреб)

ПРИСЛІВНИКИ У ГОВОРІ БАЧВАНСЬКИХ РУСНАКІВ: СКЛАД І ПОХОДЖЕННЯ

УДК 811.161.2'282.3(497.11)

Тимко Дітко О. Прислівники у говорі бачванських руснаків: склад і походження; 12 стор.; кількість бібліографічних джерел – 17; мова українська.

Анотація: Руснаки Бачки у своєму говорі зберігають чимало спільного з говорами свого походження на всіх мовних рівнях. Піддано аналізу 1114 прислівників, експлікованих з "Російсько-сербського словника". Прислівників спільнослов'янського походження фіксується достатньо мало, лише кілька вживаються в сучасній українській мові. Найбільша частина досліджуваних прислівників – це регіональні утворення, які донині вживаються на обмеженій території західноукраїнських і східнославацьких діалектів. Крім вже принесених, руснаки в новому середовищі утворювали й нові прислівники. Нові форми виникали за вже функціонуючими продуктивними зразками.

Ключові слова: прислівник, походження, діалектизм, похідні, відіменникові, відприкметникові, відприслівникові, відіслівні, формант, афіксація.

Нинішні бачванські руснаки – нащадки переселенців із найзахіднішої частини Східних Карпат, де активні міжетнічні (українсько-словацько-польсько-угорські) контакти тривають уже близько тисячі років. Минає вже майже триста років, відколи вони острівцем живуть у новому для них південнослов'янському середовищі. Усе це не могло не позначитися на їх житті та їхньому говорі.

Ця стаття – частина дослідження словотвору, структури і походження прислівників у говорі руснаків. Прислівники – різноманітна частина мови і за своєю структурою, і за своїми морфологічними, синтаксичними, семантичними особливостями.

Для них характерним є творення практично зі всіх змінних частин мови.

І. Пранькович їх називає «слова всіх частин мови» [16, с. 244]. Існуючі дефініції відображають різноманітність цієї частини мови: «Прислівникові властиво виражати як ознаки ознак (якість дії, спосіб її вияву, кількісну визначеність), так і обставини (час, простір, причину, мету). Ці значення відрізняються одне від одного; вони знайшли свою назву – означальні й

обставинні» [5, с. 338]. Безумовно, кожна з цих особливостей прислівника вимагає окремих серйозних досліджень. Нас цікавило, наскільки така частина мови, яка не означає предметність або дію (тобто, без неї можна утворити речення), змінюється протягом часу в якомусь ізольованому конкретному говорі.

У статті ми обмежимо свій аналіз походженням прислівників у говорі бачванських руснаків. На відміну від іменників, які легко і швидко змінюються під впливом міжмовних контактів або нових реалій, розглянемо, як і наскільки змінилися прислівники у говорі, відірваному від своєї прабатьківщини вже майже три століття. Також проаналізуємо, який вплив запозичень з угорської, німецької, а останнім часом і сербської та хорватської мов.

Ми виписали всі прислівники занесені до "Руско-сербського словника" [11, 2011]¹. Простежимо, яка частина прислівників має свої паралелі у західноукраїнських та східнославацьких діалектах, а яка частина утворена вже на новому місці проживання. Виписані прислівники ми порівняли з діалектологічними словниками та матеріалами дослідників, які займалися прислівниками.

Фактичний матеріал для дослідження становить картотека з 1114 лексем, відібраних з "Російсько-сербського словника".

Виклад у цій статті здійснюємо за частиномовною належністю твірних основ прислівників, враховуючи при цьому валентність окремих формантів та продуктивність словотвірних моделей.

Так званих непохідних прислівників руснаки зберегли небагато: *уж*, *ище*.

Відіменникові прислівники. Простих відіменникових прислівників у аналізованому говорі залишилося мало, і майже всі вони становлять собою закам'янілі форми трьох відмінків.

Називний-знахідний відмінок представляють лише прислівники *вонка*² (*вѣнь – ка*, на відміну від форм, зафіксованих на Закарпатті [15, с. 34]) у руснаків вживається лише форма із суфіксом *-ка*, як і у подібних формах цієї ж моделі словотвору – *дзешка* 'десь', *нешка*³ 'сьогодні', *нука* 'всередині', *зблїзка*, *здалска...*), *окрем*, *раз*, *нераз*, *вечар*, *рано* 'вранці' (адвербіалізований іменник *страх*, предикатив *чхода*).

Родовий відмінок без прийменника збережений лише у прислівнику *вчера*.

¹ Це трохи обмежило кількість аналізованих прислівників, бо Словник містить 38000 слів і в ньому відсутній ряд прислівникових виразів, як над раном, доплачу, доконецца, понадвечар, отройне, оштверне..., яграз...

² Прислівники подаємо у відповідності до руснацької писемної традиції.

³ Форми без суфікса *-ка* зустрічаються на Закарпатті: *нес*', *нис*', *днес*... не існують у руснаків, але є префіксальне утворення *наднеш*.

Давальний-місцевий відмінки однини представлені прислівниками *горе* ‘угорі, угору’, *далу* ‘унизу, додолу’, *дому* ‘додому’. З форми місцевого відмінка *домъ* утворений прислівник *дома*.

Найпродуктивнішим виявився в цьому процесі, як у закарпатських говорах [15, с. 35], орудний відмінок. Нами знайдені паралелі: *безцом*, *боком*, *боком-боком*, *задком*, *крижом*, *креста-крижом*, *концом*, *нароком* ‘навмисне’, *плязом*, *предком*, *цалком*, *часом* ‘нашвидко’... Частина прислівників як *нароком*, *цалком*, а у закарпатських говорах є ще більше таких форм, вже не мають відповідників серед іменників.

Більш численну групу відіменникових прислівників становлять ті, що виникли через лексикалізацію прийменникових словоформ.

Форми родового відмінка сполучалися з такими прийменниками: *до*: *додня*, *додолу*, *дотижня*; *з*: *зблїзка*, *зпочатку*; *од*: *одзадку*, *одтераз* та ін.

Відіменникові прислівники, утворені від форми давального відмінка з прийменником становлять архаїчний шар [2, с. 586]. Таких прислівників небагато у говорах Закарпаття, а у руснаків є лише *одгоре*.

Найбільшу кількість відіменникових прислівників утворено від форм знахідного відмінка з такими прийменниками: *за*: *забога*, *задармо* та ін.; *на*: *навиру*, *наполи*, *на шмих*⁴, *нарк* та ін.; *по*: *поуха*, *поколена* та ін.; *понад*: *понадвечар*, *понадрано* та ін.; *пре*: *пребога*.

Форми орудного відмінка іменників при утворенні прислівників сполучалися головним чином із такими прийменниками: *горе*: *горезначки* ‘горілиць’ у слц. діал. *horeznačky* (17, 606) (для інших синонімних похідних форм *горезбдом*, *горездном*, ми не знайшли паралелі ні в українських, ні в словацьких діалектах); *на*: *нароком*, слц. діал. *nárokom* (17, 345); *над*: *надраном*, слц. діал. *nádranom* (17, 259).

Декілька прислівників утворено від форм місцевого відмінка іменників із прийменниками *на*, *по*, *при*, *у*: *наполи* слц. діал. *napoly* (17, 126), *пополадню* *poroludni*, слц. діал. *poroludni* (17, 988), *вжме*, *вяри*, *влєце*, *вноци*, *влоні*, *вєшені*... *назадку* слц. діал. *nazadku* (17, 387), *наконцу*, *напередку*.

Для відіменних прислівників *водне* ‘вдень’, *вчас* ‘рано’ не знайдено паралелей.

Найпродуктивнішими серед відмінкових форм у плані творення відіменникових прислівників у говорі руснаків є безприйменникові конструкції орудного відмінка та прийменникові сполучення знахідного відмінка.

Як і в говорах Закарпаття, у руснаків незначна кількість прислівників утворена із запозичень, найчастіше з угорської мови [2, с. 589]. Причому запози-

⁴ Деякі прислівники ще не лексикалізувалися повністю, однак занесені до словника.

ченою є тільки основа, а сам прислівник утворений за аналогією до інших прислівників цієї групи: *заширом* і схелц. *zašorot* (17, 1296), *шорово*, *шором*.

Відприкметникові прислівники. Найпродуктивніший спосіб словотвору становлять деривати нечленних прикметників середнього роду в формі називного відмінка на *-о* (як і на Закарпатті [7, с. 93]): *блізко*, *бридко*, *брудно*, *вично*, *бизовно*, *гамишно* ‘лукаво’, *ганбліво*, *гладко*, *глупо*, *густо*, *давно*, *курто*, *легко*, *мало*, *прикро*, *просто*, *позно*, *посно*, *рано*, *ридко*, *скупо*, *слабо*, *шлебодно*, *смачно*, *точно*, *туньо*, *хмарно*, *чесно*, *чудно*, *швидко*, *щиро* тощо.

Хоча за нашими спостереженнями продуктивність моделей словотвору у порівнюваних говорах не співпадає, точніше у руснаків звичайний спосіб словотвору часто такий, що в закарпатських говірках є рідкісним, або, навпаки, ця модель з суфіксом *-о* продуктивна у всіх аналізованих говорах. У словнику, який для нас послужив джерелом фактичного матеріалу, не зафіксовані звичайні прислівники вживані повсякденно: *брудно*, *ганбліво*, *гладко*.

Семантика цих прислівників в основному відповідає загальноукраїнським лексемам, однак є кілька прикладів, де саме семантика вказує на походження з інших слов’янських мов: *рано* ‘вранці’, *шлебодно* ‘сміливо’, *худобно* ‘бідно’, *смачно* або на базі інших, неслов’янських мов угорської: *бизовно*, *гамишно*, *курто*, *фришко*. У говорі руснаків всі ці прислівники, що походять від іменників іншомовного походження, мають паралелі і в українських говорах Закарпаття [15, с. 35; 7, с. 93].

Прислівник *вредно*, напевно, протягом століть проживання у південнослов’янському мовному оточенні наповнився новою семантикою і сьогодні у руснаків позначає ‘працьовито’ так як і у сербській та хорватській мовах.

Прислівники: *вельо*, *кельо*, *тельо*, запозичені у закарпатських говірках зі східнославацького діалекту, а форма компарації прислівника *вещей* запозичена, напевно, з польських говорів, хоча вона присутня і в лемківських, і в закарпатських говорах [4, с. 13].

Зразок словотвору прислівників з формантом *-е* представлений в основному у формах порівняння: *глібше*, *горше*, *красше*, *летше*, *менше*, *радше*, має паралелі і в закарпатських формах [15, с. 36; 6, с. 285], від спільнослов’янських основ твердих прикметників у руснаків зберігся лише прислівник *добре*.

У руснаків є лише прислівник *помали*, *помалючки*, діалектне *помалі* з формантом *-и*, який виник з місцевого відмінка однини нечленних прикметників середнього роду (*добрі*, *красні*, *помалі*), ця форма у південно-західних українських говорах продуктивніша, але все таки вона не є нормативна в літературній мові [6, с. 285].

Форми порівняння з формантом *-ей* створені вже на новому місці проживання: *далей, ближшей, скорей, ніжшей, меней...* для них не знайдено паралелі в західноукраїнських говорах. Українські відповідники мають суфікс *-е*: *дале, ближе, ниже, выше...* [6, с. 285]. У руснаків ця модель продуктивна і за нею постійно утворюються і нові форми: від прислівників *вчас – вчасшей*, від *фришко – фришей*. Ці нові форми ще не нормовані і не занесені до словника, тому ми їх не аналізували, однак зауважуємо, що вони активно функціонують у повсякденному говорі.

Дуже мала група прислівників, які синхронно виглядають як безсуфіксні основи, у руснаків є лише *барз*, кваліфіковані як спільне словацько-польсько-українське утворення разом з *вещей, вельо, вшеліак, кадзи, кельо, нараз, праве, тадзи, шумно* [4, с. 17]. Усі прислівники, кваліфіковані як спільні українсько-західнослов'янські утворення, функціонують і в говорі бачванських руснаків⁵. Це і не дивно, бо саме територія, окреслена Й.О. Дзендзелівським як простір сильних міжмовних контактів, це якраз і є територія походження руснаків. Закономірно, що ці прислівники функціонують у говорі руснаків, однак цікаво те, що вони дотепер не змінилися, замінилися, не втрагались.

У процесі адвербіалізації форми родового відмінка прийменників найчастіше сполучалися з прийменниками *до, з, за*: *догола, донедавна, досита, здалека, злегка, знова, зридка*. Лише прислівник *оддавна* утворений за допомогою прийменника *од*.

Форми знахідного відмінка прикметників у досліджуваному говорі з'єднувались з прийменником *на*: *набило, наблізко, начисто*.

Форми місцевого відмінка прикметників з'єднувались з прийменником *по*: *помали, по-людски, по-руски*.

Адвербіалізація у прикметникових прислівниках є дуже продуктивною, на її базі розвинувся і морфологічний спосіб деривації. На основі адвербіальних сполучень сформувалися продуктивні словотворчі моделі: суфікс *-о*, префікс *по-* + суфікс *-ки*, префікс *по-* + суфікс *-ому*, які є спільними для всіх аналізованих говорів [6, с. 288], а суфікс *-ей* вже власне руснацьке місцеве утворення.

Відчислівникові прислівники. У цій групі найбільше форм пов'язано з лексемою *раз* (і в значенні числівника, і в значенні «колись»): *двараз, трираз, итирираз..., вельораз* 'багатораз', *кельораз* 'скільки разів', *тельораз* 'стільки разів', *нараз* 'відразу', *нераз, дараз* 'деколи', *дораз* 'зараз, одразу, гоц раз...

В українських говорах не знайдено паралелей до похідних форм: *доразенки, доразичко, доразучка*. Прислівник *доразичко* зафіксований у схслц. *dorazička* (17, 358).

⁵ Навіть від них утворені деривати: геваль-тамаль, гев-там, гевка, гевтак, гетка, гнетка...

Лексема *раз*, крім цього, додається до всіх порядкових числівників: *першираз, другираз...*

У руснаків не існує форма порядкового числівника *первий*, але є похідний прислівник: *одпервоци, одперву*.

У говорі бачванських руснаків, як і в закарпатських та лемківських говорах, три прислівники виникли завдяки лексикалізації прийменникових форм прислівника *єден* ‘один’: *доведна* ‘докупи’, *ведно* ‘разом’.

За зразком прислівників *двояко, трояко*, створено і кілька прислівників із займенників: *иншак, вшеліяк, ніяк*, пор. у закарпатських говорах [15, с. 36].

Відзайменникові прислівники. Невелику групу становлять закам’янілі безприйменникові форми займенників з суфіксами або без них: *вше, ту, завше, тиж, гет, гинто* ‘колись’ (вживається і на Бойківщині [15, с. 37]). Поміж безприйменниковими формами, які вживаються у руснаків треба згадати займенникові прислівники: *дзе, там, чом*.

Форми займенників з прийменниками непродуктивні. Зокрема, нечленний займенник *къ*, який вживається для утворення прислівників з просторовим і часовим значенням у закарпатських говорах утворив прислівники: *док, покля, докля...* (У руснаків він додається і до інших основ: *несика, дзешка, вонка, нука...* і без нього не можна утворити ці лексеми.).

Прийменники *на* і *за* (з префіксом *ні-* або без нього) з’єднувались також з нечленим займенником *чь*: *нацо, зацо, нач, зач, наніч* ‘ні для чого’, *нінач* ‘ні нащо’, *нізач*. Тут треба згадати і прислівник *навше* ‘назавжди’.

Поєднання прийменників *на, за, по* з займенником *ть* у знахідному і місцевому відмінках дало прислівники: *нато, зато, потим*.

З-поміж суфіксів, які брали участь у творенні прислівників від займенників, можна відокремити давній формант *-де*: *индзей, виадзи; кадзи, тадзи, отадз* ‘звідси’. Спосіб творення прислівника *дзе* зафіксований у префіксальній формі **нідзе (ни-къ-де)**.

З суфіксом *-ди (-ды)* утворюються: *теди, кеди*.

Віддієслівних прислівників небагато. Колишні активні нечленні дієприкметники теперішнього часу у формі жіночого роду: *брешуци, лежащи, махаюци, плачуци, скакаюци*. Можливі і форми з префіксом *на-*: *належащи...*

Кілька форм *видно, дармо, мож, немож, треба, требало* можна кваліфікувати як нестандартні утворення.

Відприслівникові прислівники. У внутрішньому відприслівниковому словотворі найактивнішу роль відіграли префікси і частки: *до-* *доютра, дотераз* та ін.; *з-* *звонка, зоднука; за-* *задармо; на-* *набило, навелько, нагрубо, надробно, надалеко* та ін.

Як і в говорах Закарпаття, у говорах руснаків для утворення прислівників негативного значення вживаються префікси *не-* і *ни-*: *недлуго, нігде, нігда, нінач*.

Невизначеність ознаки виражається префіксом *да-*: *дагде, даяк, дакеди, дакадзи, дакус...*

Префікс *да-* вживається і в займенниках і в прислівниках: *дакто, даяки, дачий, дакотрий, дагде, даяк, нігда...* Вживається на всій території Закарпаття, крім гуцульських говорів. Ізогласа форм з префіксом *да-* продовжується в лемківських говорах аж до бойківських, але ці форми є і в схслц. говорах.

Оскільки цей префікс в українських говорах поширений, а однакова давність його фіксації і в словацьких, і в українських писемних пам'ятках, то можна припустити, що це спільне українсько-словацьке утворення (4, 153).

У рамках внутрішнього відприслівникового словотвору вживається постфікс: *-с'*: *якош, якиш, кадзиш, чомуш, дзеш*.

Суфікс *-ой* уживається лише у прислівнику *такой*, пор. в західноукраїнських і у східнославацьких говорах [15, с. 39].

Суфікс *-ка*: *вонка, гетка, гнетка, дзешка, нешка, нука, вонка, якошка...* У руснаків деякі з цих прислівників неможливо утворити без цього суфікса. Список слів, які вживаються з суфіксом *-ка* у руснаків і в закарпатських говорах різний, однак багато прислівників у всіх аналізованих говорах неможливо утворити без цього суфікса.

Складених прислівників небагато, але вони за своєю структурою різноманітні і властиві і схслц., і зах. укр. говорам: *вельораз, вонконцом, голоруч, нігда вецей,.. кристакрижом* (4, 158).

Цікавий прислівник *як бачу*, складений поєднанням прислівника *як*, який існує і у руснаків, і дієслова *бачити*, якого руснаки не мають⁶. Ми для нього не знайшли паралелі на українському мовному ґрунті, але він, очевидно, за своїми складовими частинами українського походження.

У говорі руснаків є багато прислівникових форм, які ще не лексикалізувались. Оскільки наш принцип – аналізувати прислівники, занесені до словника, то такий підхід обмежив кількість лексем, які ми піддали порівнянню. Актуальний правопис руснаків вийшов ще у 1971 році, окрім того, це було шкільне невелике видання. Він вже давно не відповідає сьогоднішнім потребам мови. Залишилося багато ненормованих до кінця випадків слововживання (наприклад, правопис дозволяє написання *збізка і з бізка, здалека і з далека, напредку і на предку, одпредку і од предку, потераз і по тераз* і в словник занесено обидві форми). У системі прислівників все

⁶ У руснаків, крім прислівника *якбачу* існують і інші деривати з компонентом *бачу*: *пробачиц* ‘пробачити’, *обачиц* ‘помітити’...

– таки залишилося багато недефінованих сполучень. Через ці причини і до словника Російсько-сербського не увійшли всі прислівники, які активно вживаються у мові. Аналіз прислівників, проведений нами у мові бачванських руснаків, дає можливість зробити такі висновки:

1. Прислівники у мові руснаків мають свої продуктивні і менш продуктивні способи словотвору. Серед похідних прислівників переважають відіменникові та відприкметникові утворення. Менш продуктивними є при цьому основи числівникові, займенникові, дієслівні та власне прислівникові.

2. Для всіх способів словотвору прислівників знайдені паралелі в західноукраїнських говорах.

3. Дуже мало прислівників спільнослов'янського походження, лише кілька прислівників, які вживаються в сучасній українській мові. Найбільша частина прислівників у досліджуваному мові – регіональні утворення, які й сьогодні вживаються на обмеженій території західноукраїнських і східнославацьких мов: *наполи* слц. діал. *paroly*, *пополадню* *popoludni*, слц. діал. *popoludni*, *назадку* слц. діал. *nazadku*, *горезначки* ‘горілиць’ у слц. діал. *horeznačka* та ін.

4. Крім вже принесених, руснаки в новому середовищі утворювали і нові прислівники. Нові форми утворювались за вже відомими зразками: за продуктивним зразком: *койдзе*, *койкадзи*, *койяк*⁷...; калькуванням сербських, або хорватських прислівників: *очиглядно*, *прейтмирно*...; прямим запозиченням сербських або хорватських прислівників: *баш*, *ваздан*, *догод*, *наопако*, *обашка*, *очайно*... Прямих запозичень з угорської мови мало (вони вже повністю адаптувалися ще до переселення руснаків і утворюють похідні за вже стабілізованими зразками), є лише *немсабат*, *несабат*.

5. Повний аналіз словотвору прислівників у мові бачванських руснаків лише треба зробити. Руснаки розвинули словотворчі моделі, які у них стали продуктивними, незалежно від словотвору прислівників у говорах походження. Це передусім словотвір відприкметникових прислівників у формах вищого ступеня: *вецей*, *меней*... У закарпатських говорах зафіксовані лише форми: *вишише*, *глибише*, *веце*... У руснаків ця модель повністю стабілізована і досить продуктивна.

6. З виписаних нами 1114 прислівників лише кілька десятків – результат довготривалого сербського і хорватського впливу, причому велика частина припадає на запозичення, які до руснаків дійшли через мови їхнього оточення. Це прислівники: *ададьо*, *априори*, *енормно*, *рикверц*, *фалш*, *фрай*. Для два-

⁷ Руснаки вживають сербський займенник *који*, *која*, *које* ‘котрий, котра, котре’ як афікс і за його допомогою утворюють похідні займенники, прикметники і прислівники: *койхто* ‘будь-хто’, *койяки* ‘будь-який’, *койкадзи* ‘всюди’, *койдзе* ‘будьде’, *койяк* ‘будь-як’, ... Сам займенник *кой* у руснаків не існує він вживається лише як формант.

дцяти прислівників ми не знайшли паралелей ні в одному з порівнюваних говорів, тобто такі прислівники вважаємо місцевими утвореннями. Решта прислівників, більше 90% виписаних лексем можна кваліфікувати як українські регіоналізми, тобто лексеми обмеженого вживання в південно-західних говорах української мови.

7. Прислівники – стабільна частина мови, яка через ці майже 300 років життя, відірваного від споріднених говорів, збереглась і дуже мало змінилась. Зміни, які відбулися з'явилися за вже стабілізованими зразками словотвору. Тому можна вести мову лише про адаптовані запозичення (на різних рівнях: семантичному, лексичному, фонетичному).

Література

1. Бевзенко С.П. Історична морфологія української мови / Степан Пилипович Бевзенко. – Ужгород: Закарпатське обласне видавництво, 1960. – 415 с.
2. Брошняк О. Відіменникові прислівники в українських говорах Закарпаття / О.Д. Брошняк // Культура українських Карпат. – Ужгород, 1994 – С. 584 -591.
3. Висоцький А. Зони функціонування компаративних і суперлативних прислівників / А. Висоцький // Лінгвістика. – 2010. – С. 105-111.
4. Дзендзелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі / Йосип Олексійович Дзендзелівський. – К., 1969. – 209 с.
5. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови / Ілля Корнійович Курченко. – Вінниця: Поділля, 2003. – 462 с.
6. Пискач О. Відприкметникові прислівники в українських говорах Закарпаття / О.Д. Пискач // Молодь-України. – Ужгород, 1995. – С. 280-291.
7. Пискач О. Відприкметникові прислівники українських говорів Закарпаття, утворені суфіксальним способом / О.Д. Пискач // Філологічні обрії. – Ужгород, 1995. – С. 93-96.
8. Пискач О. Про особливості творення деяких прислівників українських говорів Закарпаття // Філологічні обрії. – Ужгород, 1995.- С. 97-101.
9. Пискач О. Прислівники в гуцульських і бойківських говірках (порівняльна характеристика) / О.Д. Пискач // Українське і слов'янське мовознавство. Міжнародна конференція на честь 80-річчя професора Йосипа Дзендзелівського – Ужгород, 2001. – С. 423-425.
10. Рамач Ю. Граматика руского языка / Юлин Рамач. – Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002. – 615 с.
11. Руско-сербски словник / Гелена Медеши, Оксана Тимко Дітко, Михайло Фейса – Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за русинистику; Завод за культуру војвођанских Русина, 2010. – 886 с.
12. Соколова С.В. Частиномовна кваліфікація функціональних відприслівникових омонімів в українській мові / С.В. Соколова// Філологія. Мовознавство. – Київ 2010. – в. 125. – т. 138. – С. 83-87.
13. Стевовић И. Прилози као врста речи (Функција прилога) / И. Стевовић // Јужнословенски филолог. – Београд 1973. – к. XXX. – С. 615-623.
14. Стевовић И. Прилози као врста речи / И. Стевовић // Јужнословенски филолог. – Београд 1973. – к. XXXI. – С. 79-110

15. Чучка П.П. Прислівники старожитного периферійного говору / П.П. Чучка // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія. – Ужгород, 1998. – № 3. – С. 33-40.

16. Pranjković I. Prilozi kao „riječi sviju vrsta» / I. Pranjković // *Suvremena lingvistika*. – Zagreb, 1992 – № 34 – С. 243-249

17. *Slovník slovenských nářečí zv. 1-2* / Ivor Ripka red. – Bratislava: Vydavateľ'stvo slovenskej akademie vied. – 1994. – 2006. – 933 s., 1065 s.

НАРЕЧИЯ В ГОВОРЕ БАЧВАНСКИХ РУСНАКОВ (СОСТАВ И ПРОИСХОЖДЕНИЕ)

Оксана Тимко Дитко

Аннотация

Руснаки Бачки в своем говоре сохраняют много общего с говорами своего происхождения на всех языковых уровнях. Подвергнуты анализу 1114 наречий, эксплицированных из Русско-сербского словаря. Наречий общеславянского происхождения фиксируется достаточно мало, лишь несколько употребляются в современном украинском языке. Значительная часть исследуемых наречий – это региональные образования, которые по сей день используются на ограниченной территории западноукраинских и восточнословацких диалектов. Кроме уже принесенных, руснаки в новой среде образовывали и новые наречия. Новые формы образовывались по уже функционирующим продуктивным моделям.

Ключевые слова: наречие, происхождение, диалектизм, производные, отсубстантивные, отприлагательные, отадвербиальные, отглагольные, формант, аффиксация.

ADVERBS IN THE RUSYN LANGUAGE

O. Timko Ditko

Summary

Adverbs are the most diverse part of speech. They differ not only according to the formation mode, according to their morphological properties (some have degrees, while others do not ...), but also according to their origin. This is the part of speech that can be formed practically from all kinds of meaningful, variable words. This procedure of adverb formation is called adverbialization. Sometimes, when the variation is a semantic one, the difference is obvious only in the context, within a syntagm. In case of morphological variations, there are formation rules and it is easier to point out the derivatives. The purpose of our research is to detect on one hand which part of the speech is the most productive in the adverbialization process and on the other hand to point to the rules that govern such changes.

Key words: adverb, morphological change, syntactical change, semantic change, nouns, pronouns, adjectives, verbs, numbers, affix.